

Metodika pracovního vyučování

Alena Sedláčková

Pracovní vyučování → vzdělávací oblast Člověk a svět práce

Pracovní vyučování rozvíjí:

- pracovní vědomosti,
- manuální i intelektové pracovní dovednosti a návyky,
- důležitý prostředek profesionální orientace.

Speciální úkoly v oblasti reedukace a kompenzace deficitních schopností, v oblasti sociální rehabilitace a úkoly diagnostické.

Pracovní vyučování u žáků s MP:

- cvičení manuálních dovedností,
- rozvoj intelektových dovedností.

Faktory ovlivňující motivaci:

- vliv charakteru pracovního úkolu,
- společenská důležitost úkolu,
- vliv očekávaného hodnocení,
- „role“ instruktora.

Plánování pracovní činnosti:

malá řídicí funkce myšlení žáků s mentálním postižením ovlivní **plánování jejich pracovní činnosti** → žáci začínají plnit úkol bez nutné analýzy a orientaci v problému, nejsou schopni sami si sestavit plán, často neumí pracovat ani podle předloženého technologického postupu .

Tvorba plánu:

- obsahuje organizaci pracovního místa, volbu nástrojů, seznámení s materiálem, analýzu cíle na dílčí úkoly, způsoby sebekontroly,
- nejdříve **učíme sestavovat plán jednoduché činnosti** → potom přistupujeme k plánování činnosti nové,
- **zacvičujeme na demonstrovaném vzoru** (sestavený pracovní postup si žáci zapíší do dílenských deníků) → kompenzuje se **snížená schopnost sebekontroly** → nutné cílevědomě a soustavně **cvičit schopnost zpětné vazby.**

Didaktické zásady:

- akceptovat požadavek názornosti,
- zásady uvědomělosti s uvědomělostí a aktivitou žáků souvisí i jejich cílevědomost,
- zásada soustavnosti,
- zásada přiměřenosti požadavků.

Princip trvalosti je akceptován tehdy, když žáci dovedou v praxi uplatnit svoje poznatky.

Metody pracovního vyučování

Pro potřeby pracovního vyučování je nutné vyučovací metody střídat a kombinovat.

- **rozhovor** využíváme hlavně jako motivační metodu, kterou lze doplnit krátkým výkladem s demonstrací vzorového výrobku,
- **instruktáž** je nutná před začátkem každé práce žákům předává nové poznatky pro budoucí činnost (instruktáž provází metoda **praktické demonstrace práce**),
- **praktické cvičení**,
- **práci s technickou literaturou** jako samostatnou metodu na speciální škole nepoužíváme, pouze u starších žáků cvičíme dovednost zhotovit jednoduchý technický náčrtek a pracovat podle něj

Hodnocení a klasifikaci pracovního vyučování:

používáme hlavně metodu **dlouhodobého pozorování žáků** a metodu **rozboru žákovských produktů**.

Organizační formy pracovního vyučování:

1. Úvodní část:

instruktáž s motivací, ve které se žáci seznámí s pracovním úkolem a jeho praktickým upotřebením, učitel demonstruje model či vzorový výrobek a na tabuli do předem připraveného náčrtu zakreslí kóty, náčrtek vysvětlí, porovná s finálním výrobkem, upozorní na exponované momenty.

2. Žáci si připraví **pracovní místo** s technickými předpoklady a **pozorují** pracovní úkon předváděný učitelem.

3. **Hlavní část** vyučovací jednotky je naplněna žákovským cvičením, učitel kontroluje a opravuje chyby.

4. V **závěrečné etapě** je nutno vyhodnotit **pracovní kázeň a úsilí žáků a výsledek jejich činnosti**.

Vyučovací jednotku ukončíme úklidem pracoviště.

Z ostatních organizačních forem pracovního vyučování lze jmenovat **exkurzi, výrobní praxi**.

Obsah pracovního vyučování v 1.–3. ročníku:

- v elementárních ročnících: **činnosti s drobným materiálem, práce s modelovací hmotou, montážní a demontážní činnosti, práce s papírem a kartonem**, včetně nácviku **sebeobslužných návyků**.

Děti nejdříve seznamujeme s **vlastnostmi papíru** - následně přistoupíme k vlastní činnosti s materiálem, jakou je trhání, lepení, překládání a stříhání papíru.

Příprava pokrmů –v elementárních ročnících: úkoly nácviku sebeobsluhy a osobní hygieny, hygieny v širším hledisku při provozu domácnosti, přípravy stolování a přípravy jednoduchých pokrmů.

Pěstitelské práce naplňují drobné praktické činnosti, vycházky a exkurze do parku, na zahradu, na pole, do sadu.

Obsah pracovního vyučování ve vyšších ročnících:

- práce s technickými materiály; přibývá zpracování dřeva, práce s kovem, práce s plasty, technická grafika a komplexní práce s různými materiály (zhotovování výrobků dle technické dokumentace)

Práce v domácnosti zahrnují opět osobní hygienu rozšířenou o základy zdravotní výchovy, blíže hygienu provozu domácnosti, výživu a přípravu pokrmů, práci s textilem, háčkování, pletení. Příprava pokrmů – rozšiřuje se příprava žáků především v této složce a přibude složka Provoz a údržba domácnosti.

Pěstitelské práce se vztahují k péči o pokojové i další květiny, obsahují tematiku ovoce, zelenina, zabývají se půdou (jejím zpracováním na jaře a na podzim) a jsou rozšířené o chovatelství.

Přibývá práce se sklem a práce elektromontážní.

Metodika výtvarné výchovy

Výtvarná výchova

→ vzdělávací oblast Umění a kultura

Výtvarná výchova rozvíjí:

- citlivý vztah k umělecké a přírodní kráse, rozpoznávat vkusné věci, kultivovat estetický vkus ve vztahu k sobě i k okolí a osvojit si základní výtvarné dovednosti, rozvíjet vnímání, senzibilitu, fantazii, vůli, intelekt i tvořivost žáků,
- prostřednictvím **tvůrčích činností zaměřených na tvorbu a interpretaci** → se rozvíjí smyslové vnímání, schopnost vyjadřovat a prezentovat emoce, představy, pocity, zkušenosti a myšlenky,
- pomáhá uplatňovat neverbální komunikaci, zlepšovat jemnou motoriku,
- u osob s mentálním postižením je ego potlačené a výtvarná tvorba je pomáhá uvolnit,

Disciplína může plnit na speciální škole ještě jiné funkce:

- vyhledávací funkci,
- diagnostickou funkci,
- terapeutickou funkci.

Výtvarná výchova v nižších ročnících:

Nácvik **grafických dovedností**.

Kreslení:

- v kreslení jde především o základní poučení dítěte v **linii, čáře a tvaru**,
- při výběru témat využíváme nejdříve **konkrétního názoru** od názoru vede pak cesta k **výtvarným představám**.

Zadání tématu předchází **motivační rozhovor** (v tomto ohledu je vhodné zapojit soutěžní cvičení na **diferenciaci vlastností**).

Malování:

dvojice specifických problémů:

Jakým způsobem je možné se vyrovnat s danou plochou. Jak pracovat s barvou.

Plocha:

- plocha z pohledu dětí **symbolizuje prostředí**, v němž se pohybují,
- projekce dítěte do plochy nám může hodně napovědět o úrovni jeho sebevědomí, aspiraci, sociální či citové karenci v kolektivu vrstevníků, ale především v rodině.

Pro část žáků s mentálním postižením je příznačná jistá bezradnost, jestliže je postavíme před úkol zaplnit plochu výkresu. **Techniky směřující k překonání strachu a bezradnosti:**

- technika prvotního impulzu,
- „mozaika“,
- technika barevných skvrn.

Velmi atraktivně pro děti působí **zadání netradiční plochy** pro výtvarnou činnost, malování **dekorativních a ornamentálních motivů**.

Barva

- začínáme s výcvikem zrakového analyzátoru a s diferenciací primárních barev, žáci se učí **barvy třídit a pojmenovat.**
- nejvhodnější formou k procvičování barev je **vycházka do přírody,**
- od počátku procvičujeme s barvou i její **odstíny,**
- od konkrétního názoru přecházíme na cvičení s **představami.**

Když se podaří vybudovat a upevnit reálné představy barev a jejich odstínů ve vědomí žáků, lze přikročit k „**cítění**“ barev.

Jakmile se podaří u dětí fixovat představy základních barev v celé variační šíři odstínů i pocitů, necháme je „objevit“ **barvy odvozené.**

Technika vlastní malby:

- malbu je vhodné **začínat měkkými štětci s širokou stopou**, žáky, kteří se zdráhají používat malířské potřeby, můžeme nechat malovat nejdříve prsty,
- při malování dbáme o **navození příjemné atmosféry ve třídě**, pocitu pohody a radosti z práce, nešetříme chválou a uznáním, nezapomínáme na úvodní i průběžnou **motivaci**,
- žáky **necháme malovat v poloze**, která jim nejlépe **vyhovuje**,
- děti neopravujeme, neovlivňujeme jejich invenci, pouze zamezíme předkreslování témat.

Výtvarné techniky se snažíme co nejvíce prostrídávat. Střídání technik přináší motivační efekt, žáci si uvědomují, že konkrétní téma je možné zpracovat i více způsoby.

Modelování:

- **uvádí do prostoru**, nutí žáky vědomě prožívat i přemýšlet nad prostorovými vztahy a zákonitostmi,
- zabývají se **hmotou a strukturou materiálu**.

Nejprve **modelujeme podle názoru**, později realizujeme **modelování z představ**.

Materiál: **modelína, modurit či modelářská hlína** (v zimě neopomeneme na **modelování ze sněhu**).

Výtvarná výchova ve vyšších ročnících:

Při prohlubování a diferencování výtvarných prožitků lze využít výtvarné činnosti:

- velké a barevné reprodukce mistrů a snažíme se při nich vyvolat sluchové, čichové, popř. taktilní či kinestetické představy,
- žáci obrazům přiřazují muziku,
- na vybraný hudební motiv malují svoje představy.

Vlastní výtvarné aktivitě musí předcházet **motivační rozhovor**, v němž učitel společně s žáky pocit definuje, diferencuje a konkretizuje.

Se staršími žáky se můžeme pokusit o výtvarné vyjádření pocitů jak biologických, tak psychologických.

Je vhodné spojovat výtvarný projev s pohybem, dramatickým či literárním výrazem.

Pomocí **výtvarného happeningu** se můžeme pokusit ovlivnit konkrétní morální postoje dětí, často působíme jen citem a obcházíme racionální oblast.

Prostorové cítění dětí ve vyšších ročnících speciální školy prohlubujeme náročnějšími výtvarnými postupy než jenom modelováním „klasických“ materiálů.

Žáci například velmi pozitivně přijímají **prostorové práce s kovem**; drátem a pletivem (pro uvedený materiál je vhodná zvláště figurativní tvorba).

Žáci s mentálním postižením nejsou schopni v kresbě a malbě spontánně užívat **perspektivu**.

Veškeré výtvarné práce na druhém stupni školy by měly směřovat ke zpracování **projektu žáka**.

Součást VV:

- poučení žáků o stěžejních **výtvarných směrech, tvůrčích osobnostech, výtvarných oblastech a žánrech**.

Přeceňování realismu svádí k přílišnému detailismu až schematismu ve výtvarných pracích, tvořivé pojetí výtvarné výchovy směřuje právě k odpoutání od takového realismu.

Literatura:

Valenta, M., Müller, O. (2013) Psychopedie: teoretické základy a metodika. Praha: Parta.

